

# การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: จากบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม Management of the Natural Resources and Environment: From Buddhist Concepts to the Way of Sustainable Development

ดร.วันชัย สุขตาม

Dr.Wanchai Suktam

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

## บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน แนวคิดในการพัฒนาทั้งในระดับโครงการและระดับภาค จะต้องมีการบริหาร การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากร ธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการป้องกันภาวะมลพิษที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะส่งผลนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนได้ดี และการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) มีสิ่ง ที่เกี่ยวข้องกัน ๓ อย่าง คือ (๑) ระบบสังคม (๒) ระบบชีวภาพ (๓) ระบบเศรษฐกิจ หากทำให้เชื่อมโยงกัน ก็จะทำให้ถึงจุดหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดดุลยภาพของ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป นอกจากนี้ กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรประกอบด้วย ๖ มิติ คือ (๑) ผลผลิตภาพ (๒) ทุนธรรมชาติ (๓) ภูมิปัญญา ท้องถิ่น (๔) ประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วม (๕) ความเสมอภาค (๖) สันติภาพ จากมิติทั้ง ๖ ด้านนี้ จะช่วยให้การพัฒนาแบบยั่งยืน ควบคุมแนวความคิดในการพัฒนาทุกๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศ และประสานสัมพันธ์ในสาขาการพัฒนาต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาแบบใหม่ คือ การพัฒนาแบบยั่งยืน

**คำสำคัญ :** การบริหารจัดการ, ทรัพยากรธรรมชาติ, สิ่งแวดล้อม, วิถี, การพัฒนาที่ยั่งยืน

## Abstract

In the recent, the concepts to develop the projects in the regions may be managed on the environment, the economy and society for using the natural resources sustainably and effectively. With these reasons, the pollution will be protected and managed for leading to Sustainable Development in three units: 1) social system, 2) biological system, 3) economic system. If we can apply and do together, the sustainable development achieved the purposes of this development that creates the balance of the economy, the society, the natural resources and the environment for well beings of the people forever. Moreover, it would consist of six dimensions: 1) the production, 2) the natural capital, 3) the local resources of wisdom, 4) the democracy and participation, 5) equality and 6) peace. They help develop the system sustainably covering the concepts in the dimensions that are the economy, the society, ecology conveying to the typical development. This will become the sustainable development.

**Keywords:** Management, the Natural resources, Environment, Tradition, The Sustainable Development

## บทนำ

### แนวคิดในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน

เป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากการอนุรักษ์ เป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนานที่สุด แต่การพัฒนาแบบยั่งยืนจะควบคุมแนวความคิดในการพัฒนาทุกๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศ และประสานสัมพันธ์ในสาขาการพัฒนาต่างๆ

เมื่อนำแนวคิดในการอนุรักษ์ ผสมเข้ากับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาแบบใหม่ คือ การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งปัจจุบัน แนวคิดในการพัฒนาทั้งในระดับโครงการและระดับภาค ต้องมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการป้องกันภาวะมลพิษที่จะเกิดขึ้นด้วย จึงขอเสนอแนวคิดในการพัฒนาแบบยั่งยืนของนักวิชาการต่างๆ ดังนี้

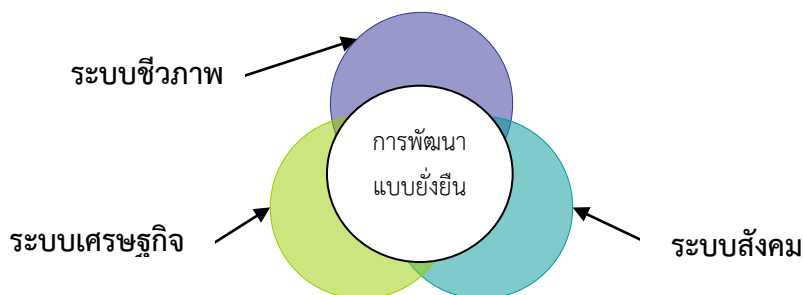
### แนวความคิดของบราวน์และคณะ

๑. มีความต่อเนื่องของเผ่าพันธุ์มนุษย์บนโลก โดยมีการให้กำเนิดชีวิตใหม่ และผู้ที่เกิดใหม่สามารถอยู่รอด เติบโต มีลูกหลานสืบเนื่องไปในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย
๒. สามารถรักษาปริมาณสำรองของทรัพยากรทางชีวภาพและสามารถให้ผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน
๓. มีจำนวนประชากรคงที่
๔. สามารถจำกัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
๕. เป็นการพัฒนาในระดับจุลภาค และในรูปของการพึ่งพาตนเอง
๖. สามารถรักษาระบบนิเวศและสภาพของสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง

### แนวความคิดของบาเบียร์

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืนเป็นรูปแบบการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของระบบ ๓ ระบบด้วยกัน คือ ระบบทางชีววิทยา ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม โดยที่แต่ละระบบสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายของตนเองได้ ทั้งนี้เป้าหมายของแต่ละระบบมีรายละเอียด ดังนี้

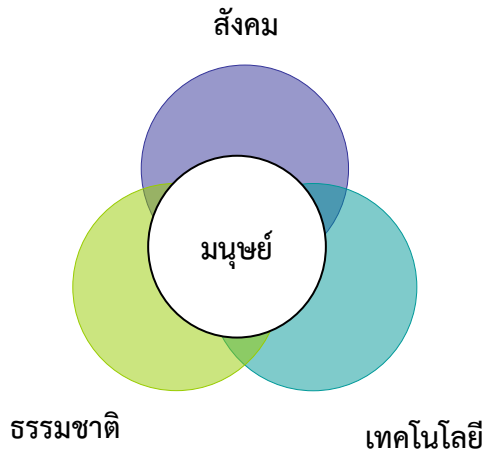
- เป้าหมายของระบบทางชีววิทยา คือ การนำไปสู่ความหลากหลายทางพันธุกรรม ความสามารถในการกลับคืนสู่สมดุลในกรณีที่ถูกกระทบ หรือถูกใช้ไป และความสามารถในการให้ผลผลิตทางชีวภาพ
- เป้าหมายของระบบเศรษฐกิจ คือ การนำไปสู่การได้รับความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้เกิดการเท่าเทียมกัน โดยมีสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น
- เป้าหมายของระบบสังคม คือ การนำไปสู่ความหลากหลายในวัฒนธรรม มีสถาบันทางสังคมที่ยั่งยืนยาวนาน มีความเป็นธรรมทางสังคม และมีส่วนร่วมจากผู้คนต่างๆ ในสังคม



แผนภาพที่ ๑ : แสดงการพัฒนาแบบยั่งยืนของบาเบียร์

### แนวความคิดของพระธรรมปิฎก

การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้น เมื่อระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง ๔ คือ มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ดำเนินไปด้วยดีโดยที่ทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลต่อกัน ทำให้ดำรงอยู่ด้วยกันได้เป็นอย่างดี และในระบบนี้มีมนุษย์ในฐานะเป็นปัจจัยตัวกระทำ มีความสำคัญที่สุดที่จะทำให้ภาวะพึงประสงค์นี้เกิดขึ้นได้หรือไม่



แผนภาพที่ ๒: แสดงการพัฒนาแบบยั่งยืนของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)

ถ้าจะแปลความให้เข้าใจง่ายขึ้นไปอีก เพื่อให้เข้าใจถึงการพัฒนายั่งยืนของไทยก็คือ “การพัฒนายั่งยืน จะต้องเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน ในระหว่างมิติอันเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์อยู่ดี มีสุขคือ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งต่อคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต”

องค์การสหประชาชาติจัดตั้งขึ้น ได้พิมพ์เอกสารชื่อ “Our Common Future” ออกเผยแพร่เมื่อปี ๒๕๓๐ โดยมีสาระเรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือยและวิถีทางการพัฒนาเสียใหม่ ให้ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและข้อจำกัดของธรรมชาติให้มากขึ้น พร้อมกับได้ให้นิยามการพัฒนายั่งยืนที่ออกจะเข้าใจค่อนข้างยากไว้ว่า “การพัฒนายั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองตอบต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง”

## การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ประเทศและโลก มีลักษณะแตกต่างกันไป กล่าวคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาในระดับจุลภาค ที่พบในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอหรือจังหวัด เช่น ปัญหาดินเสื่อมโทรม ป่าถูกทำลาย ขยะมูลฝอย ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ปัญหาสิ่งแวดล้อมประเทศจะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับมหภาค ซึ่งเป็นปัญหาที่พบมากในหลายจังหวัด จนเป็นปัญหาของประเทศ เช่น ปัญหาน้ำเสีย ป่าไม้ สัตว์ป่าถูกทำลาย ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนในประเทศ ส่วนปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับมหภาคเช่นเดียวกัน แต่เป็นปัญหาที่พบในหลายประเทศหรือเมื่อเกิดปัญหาแล้วจะมีผลกระทบต่อประชากรโลก เช่น ปัญหาอากาศเป็นพิษ การเกิดปรากฏการณ์เรือนกระจก มลพิษจากกัมมันตรังสี เป็นต้น

ปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าว สาเหตุใหญ่เกิดจากการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการพัฒนา และเพิ่มมูลค่าให้มากขึ้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการใช้ทรัพยากรธรรมชาติก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ต่อสิ่งแวดล้อมมานับประการ แต่การที่เราจะวิเคราะห์ว่างสิ่งแวดล้อมใดมีปัญหาเล็กน้อยเพียงใด อยู่ในระดับใด และทำอย่างไรจึงรักษาภาวะสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นไว้ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิเคราะห์จะวิเคราะห์ปัญหาได้ถูกต้องจะต้องมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ในการวิเคราะห์ระบบสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการวิเคราะห์โครงสร้างและหน้าที่ของสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ที่แสดงออกในเชิงพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงไปจากธรรมชาติที่เคยมีมาในอดีต ทั้งชนิด ปริมาณ สัดส่วน และการกระจาย

## ความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ผ่านมา ทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

**ความต้องการบริโภคสินค้าและบริการที่ไม่สมเหตุสมผล ฟุ่มเฟือย** เป็นเหตุให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตและบริการที่เกินพอดี เกินความต้องการของการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีของเหลือทิ้งเป็นมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมมาก และ**ทำให้คุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ขาดสมดุล แม้จะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจก็ตาม**

**การที่ชุมชนไม่เข้มแข็ง วัฒนธรรมและแนวความคิดผิดๆ** มาจากต่างประเทศ เกี่ยวกับความฟุ่มเฟือย วัตถุนิยม และบริโภคนิยม ทั้งยังขาดการอบรม ละทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ทำให้สังคมเปลี่ยนเป็นสังคมบริโภค กอบโกย สะสม เกิดการลงทุนทางธุรกิจที่สูญเปล่า **ทำให้เกิดผลเสียทาง**

**เศรษฐกิจ เกิดความขัดแย้งทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายอย่างรุนแรง การเคลื่อนย้ายทุนจากต่างประเทศ ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแข่งขันและเครือข่ายทางธุรกิจของประเทศ วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ปลายปี ๒๕๔๐ เป็นบทเรียนที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่พึ่งพิงอยู่กับทุนต่างประเทศ โดยขาดรากฐานที่มั่นคงภายใน ทำให้เกิดการล่มสลายของระบบอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน นอกจากนั้น การเปิดรับการลงทุนในอุตสาหกรรมเคมีและอุตสาหกรรมที่ใช้พลังงานมาก เช่น อุตสาหกรรมเหล็กและกระดาษ โดยไม่มีกลไกหรือมาตรการที่เข้มแข็งในการตรวจสอบผลกระทบของอุตสาหกรรมเหล่านี้ **ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว****

นโยบายการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐในอดีต ทำให้มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและโครงการขนาดใหญ่จำนวนมาก โดยขาดการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีการใช้ทรัพยากรเป็นฐานการผลิตอย่างฟุ่มเฟือย เกินอัตราการฟื้นตัวของระบบธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของระบบนิเวศ

การที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วและรุนแรงนี้เอง ทำให้เกิดเสียงเรียกร้องของสังคมทั้งจากภายในและนอกประเทศ ผลักดันให้รัฐบาลดำเนินมาตรการใดๆ ที่มีผลในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึง **การแก้ไขกฎหมายและบทวนนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องด้วย**

เมื่อมีการแก้ไขกฎหมายและปรับปรุงนโยบายของรัฐให้ **เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ได้มาตรฐานสากลแล้ว** ก็จะนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการลดมลพิษและของเสียที่เกิดจากภาคการผลิต อันจะ**ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลับสู่สมดุลเดิม** ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมและเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว และรักษาต้นทุนทางทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมไว้ได้อย่างยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป

ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนและยุทธศาสตร์เพิ่มทุนทางสังคม จะนำมาซึ่งความสามารถในการบริหารจัดการ เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย**เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน** เมื่อเกิดการบริหารจัดการที่ดีก็เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตที่ยุติธรรม และเกิดการกำกับดูแลด้านอุปสงค์ที่สมเหตุผลและไม่ฟุ่มเฟือย ลดความขัดแย้งในสังคม เปิดโอกาสให้สังคมเรียนรู้ พัฒนาความคิดและจิตใจ จนทำให้เกิดสังคมพึ่งและพัฒนาตัวเองได้ในที่สุด

ยุทธศาสตร์เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน นอกจากจะทำให้ประเทศสามารถควบคุมการเคลื่อนย้ายทุนจากต่างประเทศเพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดกับระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ยังจะเป็นกลไกขับเคลื่อนให้ **เกิดการขยายการผลิตและการตลาดที่เหมาะสมที่จะทำให้เศรษฐกิจเติบโตแบบยั่งยืน**

นอกจากนั้นการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน ยุทธศาสตร์เพิ่มทุนทางสังคม และยุทธศาสตร์เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน จะทำให้เกิดการบูรณาการ ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง พอที่จะเข้าใจและภูมิใจในภูมิหลัง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชน สามารถกลั่นกรองวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างประเทศ เลือกสรรเฉพาะค่านิยม ประเพณีที่ดีงามและสามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ทำการผลิตบนรากฐานทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

### จุดหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน

จุดหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ

**“การพัฒนาที่ทำให้เกิดคุณภาพของ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป”**

**เศรษฐกิจ** ที่ทำให้เกิดคุณภาพของการพัฒนา คือ เศรษฐกิจที่มีรากฐานมั่นคง มีขีดความสามารถในการแข่งขัน และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวคิดหลัก

**สังคม** ให้รวมหมายถึง **วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น** ซึ่งเป็นระเบียบวิถีชีวิตของสังคมที่ทำให้มนุษย์ปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นได้โดยไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม และให้รวมถึง **ศาสนาธรรม** ซึ่งเป็นระเบียบจิตใจของคนในสังคม ที่ทำให้สังคมอยู่ดีโดยสงบสุข

**ทรัพยากรธรรมชาติ** หมายถึง ทรัพยากรของประเทศ ทั้งที่สามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น น้ำและฝูงปลาในทะเล และที่ไม่สามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น ก๊าซธรรมชาติและถ่านหิน **สิ่งแวดล้อม** หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเป็นระบบนิเวศน์ ที่สามารถให้คุณและให้โทษต่อมนุษย์ได้ ขึ้นกับความสมดุลหรือไม่สมดุลของระบบนิเวศ

ความสมดุลและเชื่อมโยงระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับจุดหมายการพัฒนาที่ทำให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขตลอดไป การพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวข้องกับคนทุกคน

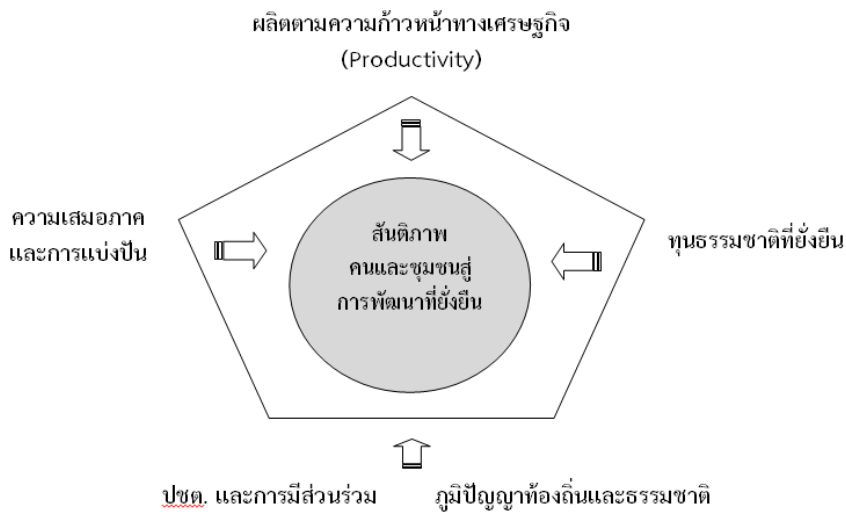
หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนทุกหน่วยงาน เป็นภารกิจที่ใหญ่หลวง ซึ่งจะทำให้สำเร็จได้ต้องประกอบด้วย

**การพัฒนาความรู้** ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง  
**กระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวของสังคม** ที่ทั่วถึงและต่อเนื่อง และ  
**มีความต้องการทางการเมือง** ที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศจะเป็นผลสำเร็จได้ต้อง เกิดจากการพัฒนาระดับชุมชนที่ยั่งยืน และทั่วถึงทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัด จึงจะทำให้ประเทศมีการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องให้ความสำคัญสูงสุด มีความเสมอภาคและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ส่วนการเจริญเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ จึงเป็นเป้าหมายที่รองลงไป ดังนั้น เมื่อเราถือว่า “คนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง” การพัฒนาแนวนี้ จึงให้ความสำคัญกับวิถีคิดปรับโครงสร้าง-ระบบ ปฏิเสธวิถีคิดแบบแยกส่วน ที่ไม่เชื่อมโยงกับสรรพสิ่ง และปฏิเสธการตัดสินใจแบบรวมอำนาจจากบนสู่ล่าง รากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีรากฐานสำคัญมาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาคน ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพึ่งกันเอง และ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบไปด้วย ๖ มิติ ที่ผสมกันอย่างเป็นระบบแต่ละมิติ เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ไม่ขัดแย้งกับมิติอื่น ๆ บูรณาการเป็นองค์รวม มุ่งสู่ศูนย์กลาง คือ เพื่อประโยชน์สุขของคน และชุมชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามแผนภาพนี้



แผนภาพที่ ๓ : แสดงการพัฒนาแบบยั่งยืนแบบบูรณาการ



### จากรูปแบบข้างต้น

๑. **มิติที่ ๑ ผลผลิตภาพ** เพิ่มขึ้นได้ด้วยการพัฒนาปัจจัยการผลิตทุกชนิดให้แข็งแกร่งอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนาคนให้มีคุณภาพดี และต้องพิจารณาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในกรอบใหม่

๒. **มิติที่ ๒ ทุนธรรมชาติ** สิ่งแวดล้อมต้องถูกจัดการและพัฒนาอย่างชาญฉลาด ผนวมใช้ ภูมิปัญญา ภูมิวิธีเพิ่มมูลค่าอย่างยาวนาน

๓. **มิติที่ ๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่น** ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของคนหลากหลายรูปแบบ อย่างไม่ ละเลยมิติทางวัฒนธรรม เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน สร้างความเข้มแข็ง โดยผสมกับองค์ความรู้ภายนอก อย่างเข้าใจ รู้เท่าทัน ส่งเสริม “ทุนความรู้ ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ”

๔. **มิติที่ ๔ ปชต.และการมีส่วนร่วม** ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน อาศัยพลังชุมชน อันเป็นรากฐาน ของกระบวนการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะและการจัดสรรทรัพยากร ให้มีความสำคัญกับโครงสร้าง โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และพัฒนาการเมืองภาคประชาชน ให้สามารถถ่วงดุลคะแนนกับความ ไม่ถูกต้องทั้งหลายได้ ทั้งระบบคอร์รัปชั่นเชิงนโยบาย ธุรกิจการเมือง เป็นต้น

๕. **มิติที่ ๕ ความเสมอภาค** การพัฒนาที่ยั่งยืนจะให้ความสำคัญกับความเสมอภาคเป็น เป้าหมายสูงสุด ดังนั้น ความเสมอภาคในการพัฒนา จะหมายรวมถึง ศก. สังคม วัฒนธรรมและการเมือง โดยเฉพาะ เกรียดิภูมิภาคและศักดิ์ศรีของความเป็นคน

๖. **มิติที่ ๖ สันติภาพ** เมื่อคนรู้จักให้ เพื่อแผ่ผู้อื่น เสมือนญาติมิตร มีมิตรต่อกัน เหมือนอยู่ใน ครอบครัวเดียวกัน จะเกิดภราดรภาพ ความสงบสันติ ย่อมตามมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จากมิติทั้ง ๖ ด้านนี้ จะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริงของคนและชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง ในกรอบแนวคิดการพัฒนายั่งยืน และสามารถสร้างตัวชี้วัดขึ้นมาในกรอบใหม่ ตัวอย่างเช่น การจัด เป้าหมายทางเศรษฐกิจในกรอบแนวคิดเก่า จะใช้ GDP เป็นตัวชี้วัด เปลี่ยนเป็นใช้ AGDP (Adjust GDP) โดยหักส่วนที่ทำลายสิ่งแวดล้อมออกไป เป็นต้น ซึ่งประเทศไทย ควรมียุทธศาสตร์แห่งชาติระยะยาว เพื่อขับเคลื่อนทางสังคม โดยจัดตั้ง “สถาบันศึกษายุทธศาสตร์แห่งชาติ” เพื่อให้สามารถจัดการ สิทธิพล ที่มิอยู่ในชาติ ทั้งทุนมนุษย์ ทุนความรู้-ภูมิปัญญา ทุนสังคม-วัฒนธรรม ทุนกายภาพ ทุนการเงิน เพื่อเพิ่มพูนความมั่งคั่งของชาติ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว ซึ่งสถาบันนี้ จะต้องเป็น แหล่งรวมนักยุทธศาสตร์ และผู้รู้จริง รู้ลึก โดยอาศัยงานวิจัยเป็นฐานคิด เพื่อจะวางทิศทางสู่อนาคต ของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบต่อไป

## บรรณานุกรม

คณาวุฒิ ศรีประเสริฐ และพัฒนา ราชวงศ์. จริยธรรมกับการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อความ  
ยั่งยืน. ๒๕๔๑.

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๔๘

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. เศรษฐศาสตร์กับสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง,  
๒๕๕๑.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔)